

EGELİ, Vasfi

nan Türbesi gelmektedir. Ayrıca Yenica-mi hünkâr kasrı da yine onun gayretiy-le restore edilmiştir.

Vasfi Egeli, uzun yıllar İstanbul Vakıf-lar teşkilâtının önemli bir biriminin ba-şında olmakla beraber idaresindeki es-ki eserlere dair bir şey yazmadığı gibi tamir ettiği vakıf binaları hakkında da bir yazı bırakmamıştır. İnşa ettiği Fe-neryolu Mescidi ile Şişli Camii ise onun klasik dönem Osmanlı-Türk mimarisi-ne hayranlık duyan bir mimar oldu-ğunu gösterir. Kendisiyle de dinî mimari-de Türk neo-klasik dönemi kapanmış-tır denilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vasfi Egeli, "Feneryolu'nda Bir Mescit", *Ar-kitekt*, XVI/187-188, İstanbul 1947, s. 157-161; a.mlf., "Şişli Camii", a.e., XXII/9-12 (1953), s. 169-180; a.mlf., "Şişli Câmii Şerifi", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, II, İstanbul 1956, s. 19-24; Metin Sözen — Mete Tapan, *50 Yılın Türk Mi-marisi*, İstanbul 1973, s. 260-261 (sadece Şişli Camii resimleri), ayrıca bk. s. 286; Kemal Al-tan, "Şişli Camii", *Mimarlık*, sy. 1, Ankara 1948, s. 9-10; A. Gabriel, "La Nouvelle mosquée de Chichli", *TTOK Belleteni*, sy. 90 (1949), s. 30-31 (Türkçesi: "Ananevi Türk Mimarisi", *Cum-huriyet*, İstanbul 24 Temmuz 1949); Erdem Yücel, "XX. Yüzyılda Klasik Türk Mimarisi Üzerine Eğilmiş Türk Mimarları: Mimar Vas-fi Egeli (1890-1962)", *Bizim Anadolu*, 29 Hazı-ran 1971; a.mlf., "Egeli, Vasfi", *İst.A*, IX, 4955-4956.

SEMAVİ EYİCE

EGELİ, Ernst Arnold

(1893-1974)

Mimar Sinan hakkında
bir Batı dilinde
ilk kitabı yayımlayan
Avusturyalı mimar
ve şehir plancısı.

17 Ocak 1893'te doğdu. Yüksek öğre-nimini Viyana Teknik Üniversitesi'nde yaparak 1912'de mezun oldu. 1924-1927 yılları arasında aynı yerde Cl. Holzmei-ster'in asistanlığını yaptı. 1927'de Türki-ye'ye geldi. Maarif Vekâleti tarafından 1927-1936 yılları arasında yaptırılan okul binaları hususunda danışman olarak ça-lıştığı gibi bazı binaların projelerini de hazırladı. Böylece o yıllarda dünyanın çe-şitli ülkelerinde yaygın olarak uygula-nan modern mimari akımını Türkiye'ye getirmiş oldu.

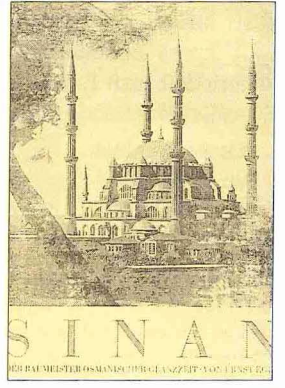
1930 yılında Güzel Sanatlar Akademi-si'nin Mimarlık şubesi başkanlığını ge-tirilen Egeli, 1936'da görevinden ayrılınca-ya kadar burada bazı yenilikler yaptı, ay-rıca bina bilgisi dersleri de verdi. 1937'-de İsviçre vatandaşlığına geçti. 1936-

1940 yılları arasında Türk Hava Kurumu başmimarı olarak çalıştı. 1940'ta Türki-ye'den ayrılarak İsviçre'ye yerleşti ve Zü-rih Teknik Üniversitesi'nde 1947 yılına kadar öğretim üyeliği yaptı. 1947-1951 yılları arasında Lübnan'da şehir planla-macısı olarak çalıştıktan sonra 1953'te yeniden Türkiye'ye geldi ve Birleşmiş Milletler Genişletilmiş Teknik Yardım Programı'nda görevlendirildi. Ayrıca Or-tadoğu Amme İdaresi Enstitüsü ile Si-yasal Bilgiler Fakültesi'nde şehir ve böl-ge planlaması hakkında dersler verdi. 1956'da tekrar Zürih'e dönerek 20 Ekim 1974'te ölümüne kadar Zürih Teknik Üni-versitesi'ndeki derslerine devam etti.

Egeli, başta okul binaları olmak üzere Ankara'daki pek çok yapının mimarıdır. Bunların başlıcaları Müsiki Muallim Mek-tebi (1927-1929, bugün Mamak Belediye-si), Erkek Ticaret Lisesi (1928-1930), İs-met Paşa Kız Enstitüsü (1930, Zübeyde Hanım Kız Teknik Okulu), Ankara Kız Li-sesi (1930), Ankara Yüksek Ziraat Ensti-tüsü (1933, Ziraat Fakültesi), Mülkiye Mek-tebi (1935, Ankara Üniversitesi Siyasal Bil-giler Fakültesi), Gazi Lisesi (1936) gibi yapılarıdır. Egeli ayrıca Divân-ı Muhâse-bât (1928-1930, Sayıştay), Orman Çiftli-ği'nde Marmara Köşkü, Bira Fabrikası, Irak Büyükelçiliği (1936-1938), Türk Ha-va Kurumu (1936-1940), Etimesgut Uçuş Okulu (1936-1940), İsviçre Büyükelçiliği gibi binaları da projelendirmiştir. Egeli'nin İstanbul Bebek'te Ragıp Devres için yaptığı (1932-1933) villadan başka tek önemli binası, Süleymaniye Camii'nin ya-nında Bâb-ı Meşihat'ın (bugün İstanbul Müftülüğü) bahçesinde inşa ettiği İstan-bul Üniversitesi'nin Botanik Enstitüsü'dür. İlk yapıldığı yıllardan itibaren şeh-rin silüetine zarar verdiği, ayrıca Süley-maniye Camii ve Külliyesi'nin estetik büt-ünlüğünü gölgelediği için çok ağır ten-kitlere uğrayan bu binanın bir katı 1955 yılına doğru yıktırılmak suretiyle kitlesi-nin hafifletilmesi yoluna gidilmiştir.

Eserleri. 1. *Sinan, Der Baumeister os-manischer Glanzzeit* (Erlenbach-Zürich-Stuttgart 1954, 1976). Egeli'nin Türk sana-tı tarihi bakımından önemli bir yayınıdır. 140 sayfalık eseri metin dışında ba-sılmış 120 resim süsler. Egeli önsözde gayesini, "Yüzyılların yetiştirdiği mimar-ların en büyüklerinden, mimari ve san-at âleminde ölmeklik pâyesine erişmiş olanlardan birini Batı dünyasına bütün cepheleriyle, eserlerinde bilhassa onun insan kişiliğini, ruhunu ve duygularını tahlil ederek tanıtmaktır" cümlesiyle

Ernst Egeli'nin
Sinan adlı
eserinin
kapağı
(Erlenbach -
Zürich 1954)

açıklar ve Sinan hakkında hiçbir zaman tam bir eserin meydana getirilemeye-ceğini söyler. Fakat kitabın giriş bölü-münde Osmanlı tarihine dair verdiği bil-gilerde yazarın bu hususta eskimiş fi-kirlerden kurtulamadığı görülür. Sinan'ın menşei hakkında yazdıkları ise ilmi cid-diyetten uzaktır. Egeli bütün gücüyle Si-nan'ın hristiyan asıllı olduğunu ileri sü-rek onun Hırvat, Sloven, hatta belki de Kärnten veya Steiermarklı bir Avus-turyalı olabileceğini iddia eder. Kitabın esas ağırlık merkezini teşkil eden üçün-cü bölümde (s. 48-121) Sinan'ın eserleri incelenmiştir. Bu bölüm türbelerle baş-lamakta, bunu camiler takip etmekte-dir. Çok kısa olarak ele alınan saraylar, hamamlar, medreseler, imaret ve şifâ-hâneler ise birkaç sayfa içine sıkıştırıl-mış, mescidler, köprüler ve kervansaray-lardan ise hiç söz edilmemiştir. Sinan'ın başlıca mimari unsurları (revak, kemer ve sütunlar, taçkapılar, mihraplar, pence-reler) nasıl tasarladığına dair bir bölü-mün arkasından *Tezkiretül-bünyân*'-dan iktibas edilerek Sinan'ın eserleri-nin bir listesine yer verilmiştir. Bu ara-da Egeli, her eser grubuna dair bazı tah-liller yaparak görüşlerini de açıklar. 2. *Geschichte des Staedtebaues* (I-III, Zü-rich 1959, 1962, 1967). Şehircilik tarihi hakkındadır. Egeli'nin ayrıca Türkiye'de yaşadığı yıllarda bazı dergilerde kısa makaleleri de çıkmıştır. Bunlardan tes-bit edilebilenler şunlardır: "Mimarlık-ta Maksadın Düşüncesi" (*TY*, V, 32/226 [1930], s. 23-24), "Türk Evi" (*Ölkü*, XVII/99 [1941], s. 195-209), "Türk Evleri" (*Tür-kiye Turing ve Otomobil Kurumu Belle-teni*, sy. 100 [1950], s. 15-17), "Türkische Brunnen" (*La Turquie Kemaliste*, sy. 25-26 [Ağustos 1938], s. 5-17).

Egeli'nin Sinan hakkındaki monografi-si, bir Batı dilinde yazılmış ilk kitap ola-rak Türk sanatının Batı'da tanınması hu-susunda faydalı olmuştur. İçinde pek

çok hata, üzerinde tartışılabilir gö-rüşler, eksiklikler bulunmasına rağmen yine de bir hizmet görmüştür. Bilhassa Sinan'ın eserlerinin sentezlerinin yapılması bakımından bir değere sahiptir.

BİBLİYOGRAFYA :

ABr., VIII, 31 (Egli'nin Türkiye'de yaptığı binalar hakkında *Arkitekt* dergisinde tanıtma yazıları olmakla beraber ansiklopedinin konusu dışında kaldıklarından bunlar bibliyografyaya geçirilmemiştir).

SEMAVİ EYİCE

EĞİTİM ve ÖĞRETİM

(bk. TÂLİM ve TERBİYE).

EĞLENCE

Neşeli ve hoş vakit geçirmeye yarayan ve oyun, yarış, müzik, raks gibi şeylerin genel adı olan eğlencenin Arapça karşılığı *lehv*dir. Arapça'da bundan başka umumi olarak eğlence anlamına gelen veya bazı eğlence türlerini ifade eden *ferah* ve *semer* gibi kelimeler de vardır. *Lehv* Kur'an-ı Kerim'de, daha çok âhirete nisbetle dünya hayatının değersizliğini vurgulamak için "oyun" mânasındaki *laib* kelimesiyle birlikte kullanılmıştır; ayrıca "ittehaze" fiiliyle beraber Türkçe kullanımına benzer şekilde "eğlenceye almak" anlamında geçmektedir (el-A'râf 7/51). "Onlar bir ticaret ve lehv gördükleri zaman ona koşuştular ve seni ayakta bıraktılar" (el-Cum'a 62/11) meâlindeki âyetle geçen lehv, ticaret kervanının geldiğini haber vermek üzere çalınması mütat olan kös, def, dümbelek veya davul zurna gibi bir çalgı aleti olarak yorumlanmıştır (*Lisânü'l-'Arab*, "Ihv" md.; Elmalılı, VII, 4992).

Eğlence denilene genel olarak akla önce müzik gelir. Araplar'ın davul, def, dümbelek vb. aletlerle yaptıkları eğlence için *lehv* kelimesini kullanmaları da bu sebepten olmalıdır. Müsikinin bir eğlence türü olarak insanlık tarihi kadar eski bir geçmişi vardır. Nitekim Tevrat'ta yaratılışa ilgili hikâyelerden hemen sonra Kâbil'in torunlarından olan Yubal'dan çenk ve boru çalanların atası olarak söz edilir (Tekvîn, 4/21). Bununla beraber çalgı aletleri eğlencenin ötesinde dinî âyin ve merasimlerde de kullanılmıştır. İsrâiloğulları'nda "Rabbe terennüm" özellikle def eşliğinde yapılırdı (bk. DEF). Eski Ahid'de çeşitli vesilelerle düzenlenen eğlence ve merasimlerden, çalgılı ve çalgısız oyunlardan söz edilir. "İsrâ-

il'in ere varmamış kızı! Yine deflerinle süsleneceksin ve şenlik edenlerin oyun alayları ile çıkacaksın" (Yeremya, 31/4) ifadeleri, İsrâiloğulları'nın düşünlerinde eğlence tertiplendiğini göstermektedir. Yahudi bayramlarında ziyafet, terennüm ve oyun (raks) vardır (Çıkış, 32/6, 18). Yeni Ahid'in çeşitli yerlerinde de çalıp oynamaktan söz edilir (Matta, 11/17; Luka, VII/32).

Arkeolojik kalıntılara göre ziyafet ve müzik özellikle saray eğlencelerinin en önemli iki öğesini oluşturuyordu. Mese-lâ Karatepe'de bulunan geç Hitit dönemine ait bir kabartmada, Kral Azativat-ta'nın yemek şöleninde sofracılar ve çalgıcılar beraberce tasvir edilmiştir (Darga, s. 341).

Eski Türkler'de özellikle düğünlerde yapılan ve şölen denilen eğlencelerde müzik ve ziyafet bir arada görülür, yemekli olan bu eğlencelere *toy* adı da verilir. Türkler tahta çıkma, av, beşik kertme, nişan, düğün, bayram, karşılama, uğurlama, ant verme veya öd alma gibi vesilelerle *toy* tertip ederlerdi. Ozanlar, yer yer farklı özellikler taşıyan sazlarla çalıp söyleyerek halkı eğlendirirlerdi. At yarışları, gülle atma, güreş, doğancılık, çeşitli top oyunları ve süreklilik avları eski Türkler'in başlıca eğlenceleriydi.

Tarihte görülen çok değişik eğlence türlerinden biri de yarışlardır. Yunan ve Roma kültürlerinde önemli bir yeri olan ve atletler, arabalar, vahşi hayvanlar arasında yapılan yarışları İsrâiloğulları bir putperest âdeti olarak görmüşlerdir. Büyük Herod'un Kudüs'te benzer yarışlar için yaptırdığı tesisler de yahudiler tarafından hoş karşılanmamıştır (DB, III, 1524-1525).

Câhiliye devri Arapları çeşitli vesilelerle kapalı ve açık alanlarda değişik şekillerde eğlenmişlerdir. Kapalı yerlerdeki eğlenceler çoğunlukla kumar oyunları

şeklindeydi. Hz. Peygamber'in hadislerinde yasaklanan ve bir nevi tavla olan "nerd" veya "nerdesir" (Müslim, "Şif'r", 10; Ebû Dâvûd, "Edeb", 56) Araplar arasında yaygın bir oyun türüydü. Nitekim arkeolojik kazılarda elde edilen eşya arasında tavla zarına da rastlanmıştır. Satranç ve dama oyunları da bilinmekteydi. Bu oyunlar, adlarından da anlaşılacağı üzere Câhiliye devrinde Yemen'e kadar uzanan İran kültüründen gelmişti. Bu dönemde kapalı alanlarda yapılan eğlencelerin başında içki âlemleri geliyordu. Genellikle Arap asıllı olmayan ve kendilerine "kayne" veya "muganniye" denilen câriyeler, zengin evlerinde ve kabile reislerinin büyük çadırlarında şarkı söyleyip rakederek ev sahibini ve misafirlerini eğlendirirlerdi. Arap yarımadasının muhtelif şehirlerinde belli zamanlarda kurulan panayırlarda da eğlenceler düzenlenirdi. Şairler şiirlerini okur, edebî yarışmalar yapılırdı.

Binicilik hemen hemen bütün göçebe, hatta yerleşik milletlerin haz duyduğu bir meslektir. Türkler'in eğlencelerinin büyük bölümü yarış, cirit ve çevgân gibi atla ilgili oyunlardan oluşurdu. Câhiliye devri Arapları arasında da at putlaştırılacak kadar önem kazanmış, *Kitâbü'l-Ḥayl* adıyla ata dair birçok eser yazılmıştır. At çeşitli hadislerde de önemli bir yer tutar. Hz. Peygamber, özel olarak yarış için hazırlanan atlar ve yük beygirleri arasında ayrı ayrı yarışlar düzenlemiş ve galip gelenleri ödüllendirmiştir (Buhârî, "Şalât", 41, "Cihâd", 56, 57, 58; Müslim, "İmâre", 95). Bazı rivayetlerden, develer arasında yapılan yarışlara zaman zaman Resûl-i Ekrem'in devesinin de katıldığı ve uzun süre birinci geldiği anlaşılmaktadır (Ebû Dâvûd, "Edeb", 8). Ok atma yarışları, gerek Câhiliye döneminin gerekse Asr-ı saâdet'in önemli yarışlarındandı. Bir hadise göre atış müsabakaları ile at yarışları meleklerin de hazır bulunduğu eğlence türlerindendir (*Müşned*, IV, 146; Tirmizî, "Cihâd", 11; Nesâî, "Ḥayl", 8). Avcılık ve savaşa hazırlanma bakımından atıcılık faydalı kabul edilmiştir. Câhiliye döneminde yaygın bir eğlence türü olan avcılık İslâmî dönemde de devam etmiş, Kur'an-ı Kerim'de bununla ilgili hükümler yer almıştır. Hadislerde de av köpeği, doğan, ok, mızrak vb. av aletleriyle avlanmanın câiz olduğuna ve avlanma hükümlerine dair bilgiler vardır.

Câhiliye ve İslâm dönemlerinde insanların birbirleriyle koşu, ağırlık kaldırma

Hitit döneminde yapılan bir eğlenceyi tasvir eden kabartma (Muhibbe Darga, resim 331)

